

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการจัดการธุรกิจบ้านพักแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาน้ำแม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ศึกษาจากเอกสาร การศึกษาจากบุคคล การสัมภาษณ์ การสังเกตอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ศึกษา จึงได้สรุปผลการศึกษา การอภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะได้ดังนี้

5.1 สรุป

จากผลการศึกษาผู้ศึกษาได้แบ่งผลสรุปออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

5.1.1 บริบทบ้านแม่กำปอง

บริบทของหมู่บ้านแม่กำปอง ต.ห้วยแก้ว กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ วิถีชีวิตที่เรียบง่ายเป็นชุมชนแบบดั้งเดิม และมีความมีเอกลักษณ์พื้นบ้าน ท้องถิ่น มีสถาปัตยกรรมการสร้างบ้านเรือนกลางหุบเขา โดยการปลูกสร้างด้วยไม้เป็นวัสดุหลัก ลดหลั่นตามไหล่เขา ไม่มีรั้วกั้นอาณาเขต ประชาชนมีรายได้หลักจากการเกษตรกรรม คือ การปลูกและการแปรรูปเมี่ยง มีการส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูก "เอื้องดิน" หรือ "เอื้องพร้าว" ซึ่งเป็นพืชประจำถิ่นของหมู่บ้าน และมีแนวโน้มว่าจะเป็นรายได้หลักของหมู่บ้านในอนาคต การปลูกพืชยาสมุนไพรเป็นภูมิปัญญาหนึ่งของหมู่บ้านแห่งนี้ เพราะเป็นแหล่งสมุนไพรและมีหมอยาสมุนไพร ทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มกลุ่มสมุนไพรห้วยแก้ว สาขาคันทาพฤษยา (แม่กำปอง) ขึ้นมาเพื่อจัดการศึกษาอบรมและใช้สมุนไพรในการรักษาโรค โดยมีวัดแม่กำปองเป็นศูนย์รวม

หมู่บ้านแม่กำปองมีความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยว อันได้แก่

- ด้านธรรมชาติ ได้แก่ ป่าไม้ที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ ความสวยงามของน้ำตกแม่กำปอง และความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงยอดดอยม่อนล้าน สวนหินงาม เป็นต้น
- ด้านประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน ได้แก่ วัดแม่กำปองที่มีวิหารไม้สัก สถาปัตยกรรมล้านนาอายุร่วม 50 ปี และมีโบสถ์ไม้สักกลางน้ำ เป็นต้น
- ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และกิจกรรม ได้แก่ การเล่นดนตรีพื้นเมือง การพ้อนรำประจำถิ่น และวิถีชีวิตของชาวบ้านแม่กำปอง เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าสภาพทางองค์รวมของหมู่บ้านที่สงบร่มรื่นด้วยธรรมชาติอย่างแท้จริง ไร้สิ่งปรุงแต่ง รวมถึงอัยยาศัยของชาวบ้านที่เต็มใจต้อนรับผู้มาเยือนด้วยความเต็มใจ ด้วยความพร้อมในด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยวตามสมควร อันได้แก่ มีไฟฟ้าตลอด 24 ชั่วโมง มีประปาภูเขา มีที่พักสามารถรองรับนักท่องเที่ยวที่มาพักแบบโฮมสเตย์ ได้ประมาณ 40-50 คน มีการบริการด้านการท่องเที่ยว อันได้แก่ มีมัคคุเทศก์ประจำหมู่บ้าน มีที่จอดรถ และมีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เนื่องด้วยชุมชนในท้องถิ่นต้องการมีรายได้เสริม จึงมีความพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืนผสมผสานการเป็นโฮมสเตย์ อย่างไรก็ตาม ชาวบ้านแม่กำปองยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการจัดการชุมชนและทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของชุมชน ในรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนและการเป็นโฮมสเตย์ของแหล่งท่องเที่ยวในหมู่บ้านแห่งนี้

5.1.2 ศักยภาพและความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ของบ้านแม่กำปอง ภายใต้การสนับสนุนและให้คำแนะนำจากหลายหน่วยงานในกิ่งอำเภอแม่ออน สโมสรโรตารี ร่วมกับชาวบ้าน และผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งของหมู่บ้านแม่กำปอง ซึ่งเริ่มในเดือนเมษายน 2542 โดยที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้เข้าไปให้ความรู้กับผู้นำชุมชนและชาวบ้านอีกหลายครั้ง รวมทั้งเจ้าหน้าที่มูลนิธิธิดาสถาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) การให้บริการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ผสมผสานการเป็นโฮมสเตย์เป็นการรวมกลุ่มกันทำ โดยแบ่งงานเป็นกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มยุวชนมัคคุเทศก์ กลุ่มอนุรักษ์ดนตรีพื้นบ้าน กลุ่มอนุรักษ์พันธุ์พืช กลุ่มแม่บ้าน และกลุ่มสวนสมุนไพร เป็นต้น โดยการจัดการภายในศูนย์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แม่กำปอง จากการศึกษาพบว่า หมู่บ้านแม่กำปองมีข้อจำกัดทางกายภาพ และขีดความสามารถทางนิเวศที่รับนักท่องเที่ยวได้จำนวนน้อยคน ดังนั้นการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวบ้านแม่กำปองจึงมีน้อย อีกทั้งยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยังใหม่ ต่อธุรกิจโฮมสเตย์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงทำให้มีส่วนร่วมในการตลาดน้อย การปรับปรุงและพัฒนาเพื่อให้หมู่บ้านมีความเข้มแข็งภายในและมีการจัดการอย่างพร้อมเพรียงกันจึงเป็นสิ่งที่ชุมชนในหมู่บ้านแม่กำปองต้องปฏิบัติอย่างเร่งด่วน

ศักยภาพในการรองรับของพื้นที่หมู่บ้านแม่กำปอง โดยชุมชนมีส่วนร่วมประเมินจากแหล่งท่องเที่ยวที่มีธรรมชาติสวยงาม จะมีนักท่องเที่ยวชาวไทยปรารถนามาเที่ยวมากกว่า ซึ่งขณะนี้ยังไม่มี การเก็บค่าธรรมเนียมเข้าชมและความสะดวกในการเข้าถึงก็ดีพอสมควร แต่มีสิ่ง ที่จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวคือ ความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ทั้ง 3 มิติ คือ

- 1) ภาวะสุขภาพ หมู่บ้านที่อยู่บนไหล่เขาและหุบเขามีสถานที่ราบจำกัดมาก จัดที่จอดรถได้ไม่เกิน 30 คัน (รถยนต์ส่วนบุคคล)
- 2) ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคมสูงสุดที่จัดพิธีรับแขกที่มาพักเยือนได้ 10 ครอบครัว ประมาณ 20-60 คน และผู้เฒ่าที่จะทำพิธีบายศรีสู่ขวัญก็มีพอดี ปัจจุบันมีมัคคุเทศก์ 7 คน
- 3) ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศ คือ ภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติของหมู่บ้าน ผู้ที่จะรับผู้มาเยือนได้โดยการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้วตัวเองไม่สูญเสียธรรมชาติ รับได้ประมาณคราวละกว่า 200 คนต่อวัน หากนักท่องเที่ยวมีมากกว่านี้ควรต้องขยายแหล่งท่องเที่ยวไปเที่ยวหรือพักแหล่งข้างเคียง เช่น หมู่บ้านธารทอง หมู่บ้านป๊อกแม่ลาย เป็นต้น ทั้งนี้ได้มีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าเยือนบ้านแม่กำปอง โดยการจัดการของบริษัทเอราวัณ พี.ยู.ซี ทัวริทรีบริการการจูงทัวร์ให้แก่หมู่บ้านแม่กำปอง ทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศอีกด้วย

จากการศึกษา ผู้ศึกษาพบว่า มีนายทุนต่างถิ่น/ต่างชาติมากว้านซื้อที่ดินและทำรีสอร์ทบ้านพักตากอากาศอยู่หรืออาจทำการค้า เพราะเมื่อแม่กำปองเจริญและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดี แม่ฮ่องสอนต้องมีปัญหาคนต่างที่ต่างถิ่นจะแย่งเข้ามาทำกัน จึงจำเป็นต้องป้องกันไว้ก่อน นอกจากมาตรการระดมความคิดเพื่อป้องกันปัญหาแต่เนิ่น ๆ แล้วต้องกำหนดแผนให้เป็นรูปธรรม เช่น ตั้งหน่วยระดมเงินออมในรูปของสหกรณ์ กองทุนซื้อที่ดินปลูกสร้างของหมู่บ้านให้เป็นสมบัติส่วนรวมที่ทุกคนมีส่วนร่วม โดยมีคณะกรรมการให้ความช่วยเหลือชาวบ้านที่เดือดร้อนเรื่องเงิน และการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อสกัดกั้นพวกต่างถิ่นที่พยายามจะเข้ามาซื้อที่ดินภายในหมู่บ้านแม่กำปอง ซึ่งผลจากการวิเคราะห์และสอบถามจากชาวบ้านในพื้นที่ทำให้พบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น คนต่างถิ่นที่ไม่ใช่ชาวแม่กำปองที่มีอยู่ในหมู่บ้านขณะนี้ทั้งหมด 4 ครัวเรือน ซึ่งได้เข้ามาขอซื้อที่ดินจากชาวบ้านและสร้างบ้านติดกับลำน้ำสาธารณะและล้อมรั้ว ทำให้เกิดปัญหาชาวบ้านไม่สามารถเดินเรียบฝั่งแม่น้ำได้ตามปกติต้องเดินอ้อมบ้านที่ติดกับลำน้ำนั้น ทำให้เสียเวลา และบางบ้านมีการสร้างห้องน้ำห้องส้วมติดกับแม่น้ำและปล่อยของเสียลงสู่แม่น้ำ บางบ้านก็แช่ไม้ไผ่ ทำให้แม่น้ำสกปรก ชาวบ้านไม่สามารถใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำสาธารณะได้อย่างเต็มที่เพราะความเห็นแก่ตัวของคนที่มาอยู่ใหม่ อีกทั้งการทำกิจกรรมบางอย่างที่ไม่เหมาะสมริมแม่น้ำ ทำให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่สวยงามได้ ดังนั้นวิธีแก้ไขก็คือ ต้องปลูกสร้างจิตสำนึกให้แก่ชุมชนหมู่บ้านแม่กำปองให้มีความตระหนัก ห่วงแหนทรัพย์สินส่วนรวม และช่วยกันรักษาให้คงสภาพเดิมต่อไป

5.1.3 การดำเนินงานและการตลาดธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมในพื้นที่

5.1.3.1 การดำเนินงานธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

การดำเนินงานการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือดำเนินงานของชุมชน ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน (พ่อหลวง) ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพและความเกรงใจ และเป็นที่ยอมรับนับถือทั้งจากคนภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ชาวบ้านจึงให้ความเคารพ ศรัทธา และเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้านและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือปฏิบัติงานในการพัฒนาหมู่บ้านของตนให้ดียิ่งขึ้น และยังมีผู้นำที่ยังไม่เป็นทางการที่ได้รับความเชื่อถือ ศรัทธาให้เป็นผู้นำประจำป้อมต่าง ๆ อีกด้วย การดำเนินงานธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมเกิดจากการตัดสินใจที่มีความเห็นพ้องต้องกันของชุมชนและผู้นำหมู่บ้าน ที่ต้องการพัฒนาให้แม่กำปองเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและให้บริการบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการมีรายได้เสริมของชาวบ้าน เนื่องจากมีรายได้ไม่เพียงพอจากการทำเกษตรกรรม (ปลูกเมี่ยง) เพราะราคาผลผลิตตกต่ำ จึงทำให้เกิดการรวมกลุ่มและทำกิจกรรมร่วมกัน ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี ซึ่งความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบเสมือนเครือญาติพี่น้องกัน ซึ่งการดำเนินงานของแม่กำปองสรุปได้ดังนี้

1) การให้บริการที่พักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

นักท่องเที่ยวที่มาเยือนแม่กำปองจะได้รับการต้อนรับอย่างเป็นกันเอง มีการกรอกข้อมูลแรกเข้าเพื่อทราบรายละเอียดของนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะได้ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชนที่ชุมชนจัดไว้ให้ อาทิเช่น การทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ การฟ้อนรำ ดนตรีพื้นบ้าน รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่แสดงถึงวิถีการดำรงชีวิตของชาวบ้านแม่กำปอง นอกจากบริการให้ที่พักแบบโฮมสเตย์แล้วยังมีบริการให้นักท่องเที่ยวสามารถตั้งแคมป์ในบริเวณหมู่บ้านได้อีกด้วย บ้านแม่กำปองมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งทางธรรมชาติ และศิลป วัฒนธรรม และประเพณี ซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยือนบ้านแม่กำปอง

2) การมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนี้ แสดงให้เห็นความสามารถของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การตัดสินใจ ผลประโยชน์ และการประเมินผลร่วมกัน ตั้งแต่เริ่มจัดทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาให้แม่กำปองเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่และในปัจจุบันได้ร่วมกันทำธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและเพื่อรักษาภูมิปัญญาของท้องถิ่นให้คงไว้ได้อย่างยั่งยืน การเข้าไปมีส่วนร่วมและคนในชุมชนเห็นว่า ธุรกิจของชุมชนที่ดำเนินการอยู่นี้มีประโยชน์ของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หากขาดความร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนแล้วทุกฝ่ายจะเสียประโยชน์จากรายได้ และที่สำคัญการจัดทำธุรกิจท่องเที่ยวของชุมชนก็จะเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และนำมาซึ่งความสูญเสียในด้านอื่น ๆ อีกด้วย

3) การจัดสรรผลประโยชน์และการกระจายรายได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนมีทั้งผู้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากมีการบริหารจัดการในรูปของ สหกรณ์ ซึ่งผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ทางตรง ได้แก่ 1) เจ้าของบ้านผู้ร่วมโครงการรับแขกผู้มาเยือน 2) ราษฎรที่พอจะรับนักท่องเที่ยวได้ แต่ต้องมีการปรับปรุงบางอย่างให้เหมาะสม และ 3) มัคคุเทศก์ท้องถิ่น และกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อม ก็คือกลุ่มที่นอกเหนือจากกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์ทางตรง ผลประโยชน์ทางอ้อม ได้แก่ 1) เงินที่ผู้มาเยือนบริจาคให้กองทุนชุมชน 2) กลุ่มชาวบ้านกลุ่มสตรีแม่บ้านที่นำผลผลิตที่แปรรูปแล้วมาจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการให้บริการนักท่องเที่ยวยังแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ให้บริการที่พัก ค่าอาหาร ทำบุญตักบาตรในตอนเช้า และเยาวชนที่มาพื่อนร่ำร่วมกับกลุ่มอนุรักษ์ดินสรีพื้นบ้าน รวมถึงผู้เฒ่า มัคคุเทศก์ ที่มาร่วมพิธิบายศรีสู่ขวัญรับแขก กลุ่มที่ 2 คือ รายได้จากการทำของฝากของที่ระลึก การแปรรูปอาหารต่าง ๆ ที่กลุ่มสตรีแม่บ้านได้ผลิตขึ้นเพื่อจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว และกลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มทำไร่เมียง ชา และกาแฟ แต่ส่วนใหญ่ชาวบ้านจะปลูกเมียงมากกว่าเพราะได้ผลผลิตสูง รายได้ของทั้ง 3 กลุ่มนี้ได้รับเพียงเล็กน้อย เนื่องจากต้องนำรายได้ที่ได้ไปเป็นค่าใช้จ่ายที่ต้องให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ผู้ศึกษาจึงจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางการดำเนินการด้านการตลาดของหมู่บ้านแม่กำปอง

การดำเนินการให้บริการการท่องเที่ยวดังกล่าวมีการประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ การประเมินอย่างเป็นทางการจะจัดทำขึ้นโดยผู้นำและคณะกรรมการของหมู่บ้าน โดยจัดทำและออกแบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ก่อนที่นักท่องเที่ยวจะเดินทางกลับ เพื่อที่จะนำมาประเมินและแก้ไขปรับปรุงในส่วนที่ผิดพลาดต่อไป ส่วนที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ การที่ชาวบ้านร่วมกันประเมินด้วยการพูดคุยกัน ปรีกษากันระหว่างการทำงาน บางครั้งมีการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าไปด้วย จากนั้นนำปัญหาของทั้งที่ชาวบ้านประสบและจากแบบสัมภาษณ์แบบสอบถามมาทำการพูดคุยกันระหว่างคณะกรรมการและชาวบ้านว่ามีข้อผิดพลาดส่วนใด ฉะนั้นจึงเป็นการนำเอาข้อบกพร่องหรือข้อผิดพลาดที่ได้มาเป็นประสบการณ์ แต่ไม่ได้มีการประเมินโดยทำเป็นลายลักษณ์อักษร จึงขาดการประเมินอย่างเป็นทางการเพื่อหาแนวทางร่วมกันอย่างชัดเจน

4) ความปลอดภัย นอกเหนือจากการอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านแล้ว ในหมู่บ้านแม่กำปองยังมีคณะกรรมการรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน 2 ท่านด้วยกัน ขณะเดียวกันชุมชนได้มีการช่วยกันดูแลความปลอดภัยภายในชุมชนในลักษณะการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เนื่องจากความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านเปรียบเสมือนเครือญาติที่ตั้งบ้านเรือนติด ๆ กัน ไม่มีรั้ว

กันอาณาเขตทำให้มีการดูแลและรักษาผลประโยชน์ของกันและกัน โดยเฉพาะเมื่อได้มีการจัดตั้งให้เป็นหมู่บ้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและให้บริการบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องช่วยกันดูแลความปลอดภัยทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวร่วมกัน อย่างไรก็ตามภายในหมู่บ้านแม่กำปองก็มีกฎระเบียบของชุมชนที่ให้กับคณะกรรมการหมู่บ้าน ชุมชน และนักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดด้วยเช่นกัน ทั้งนี้การให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวดังกล่าวจึงเป็นการสังเกตเห็นประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ ความประทับใจในสถานที่ การให้บริการอย่างเป็นกันเองจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัยระหว่างการเข้าพักที่หมู่บ้านแม่กำปอง

5.1.3.2 การตลาดธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

การจัดการด้านการตลาดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปอง เนื่องด้วยชุมชนมีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบสังคมชนบท สภาพภูมิอากาศที่เย็นตลอดปี และมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยว จึงเป็นจุดขายที่สำคัญที่เป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจที่จะมาเยือนบ้านแม่กำปอง การดำเนินกิจกรรมที่พักแบบโฮมสเตย์จึงเป็นเพียงสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว เป็นทางเลือกในตลาดท้องถิ่น และอยู่ภายใต้ศักยภาพและความพร้อมของชุมชนเป็นหลัก

การจัดการด้านการตลาดของแม่กำปองโดยใช้ส่วนผสมทางการตลาดที่มีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) และสถานที่ (Place) เป็นแนวคิดในเรื่องส่วนผสมของการตลาดทั่วไป แต่การศึกษาการจัดการด้านการตลาดในบ้านแม่กำปอง ผู้ศึกษาได้ใช้ส่วนผสมการตลาดการท่องเที่ยวตามแนวของ McIntosh, Goeldner ซึ่งได้แบ่งส่วนผสมการตลาดการท่องเที่ยวออกเป็น 10 ประการ ได้แก่ เวลา ยี่ห้อ หีบห่อ ราคา ช่องทางการจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ ภาพพจน์ การโฆษณา การขาย และการประชาสัมพันธ์ ส่วนผสมการตลาดนี้เป็นการจัดการตลาดภายในหมู่บ้านเท่านั้น

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะให้มีการจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเสริม ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของผู้นำชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เสริมและเกิดความตระหนักและห่วงแหนทรัพยากรที่ชุมชนมีส่วนร่วมให้คงอยู่ต่อไป และที่สำคัญเป็นการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงามของบ้านแม่กำปอง ซึ่งรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หมู่บ้านแม่กำปองสามารถทำได้และควรเสริม ได้แก่

- 1) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร บ้านแม่กำปองมีอาชีพเกษตรกรรมหลัก คือ การปลูกเมี่ยง ซึ่งปลูกมานานกว่า 100 ปี แล้วและได้มีการจำหน่ายทั่วล้านนา เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้านแม่กำปองและเป็นแนวทางหนึ่งที่จะให้ความรู้ ประสบการณ์ ความตื่นตาตื่นใจให้กับนักท่องเที่ยวและเป็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สามารถสร้างรายได้ให้เกษตรกรจากการจำหน่ายสินค้าผลผลิตทางการเกษตรจากไร่เมี่ยง ผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตรแปรรูป และค่าบริการในการให้

บริการแก่นักท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์

2) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา แหล่งท่องเที่ยวของบ้านแม่กำปองที่เหมาะสมสำหรับจัดให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงกีฬา ได้แก่ กิจกรรมการปีนหน้าผา และขี่จักรยานเสือภูเขา โดยมีการสนับสนุนให้บ้านแม่กำปองมีโครงข่ายพันธมิตรทางการท่องเที่ยวกับหมู่บ้านใกล้เคียง คือ ถ้ำเวียงฟ้า ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมแก่การปีนหน้าผา ซึ่งกิจกรรมปีนหน้าผาและขี่จักรยานเสือภูเขา ถือเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงกีฬาที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง

3) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในหมู่บ้านแม่กำปองสิ่งที่สามารถจัดว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้นั้นก็คือ สมุนไพรท้องถิ่น ซึ่งพืชยาสมุนไพรของบ้านแม่กำปองเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวบ้านที่ได้รับการกล่าวขานจากชมรมสมุนไพรจังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างดี ซึ่งทางวัดแม่กำปองได้จัดตั้งกลุ่มสมุนไพรห้วยแก้ว สาขาคันธาพฤกษา (แม่กำปอง) ขึ้น เนื่องจากในหมู่บ้านมีหมอยาสมุนไพรและเป็นแหล่งสมุนไพรที่หลากหลายจึงเป็นจุดถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น "พืชยาสมุนไพร" แก่นักศึกษาและประชาชนทั่วไป รวมทั้งมีกิจกรรมการอบสมุนไพร การจัดค่ายให้ความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดปี ซึ่งมีวัดแม่กำปองเป็นศูนย์กลาง

5.1.4 ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

5.1.4.1 ความพร้อมของพื้นที่ในด้านกายภาพ

1) มีพื้นที่จำกัดไม่สามารถรองรับการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวของหมู่บ้านได้ในอนาคต

2) มีขีดจำกัดในการรองรับจำนวนนักท่องเที่ยว

5.1.4.2 ความพร้อมของธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

1) บริการโฮมสเตย์มีจำนวนบ้านพักไม่เพียงพอ มีเพียง 7 หลัง เท่านั้น
2) ชาวบ้านยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการ การใช้ การอนุรักษ์ทรัพยากรที่ตนมีอยู่

3) ชาวบ้านมีการศึกษาน้อย ขาดความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ อันมีกิจกรรมโฮมสเตย์ที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวก

4) มีการรุกล้ำเข้ามาในท้องถิ่นของคนนอก โดยการซื้อที่ดิน และสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทำให้เสียภาพพจน์ และแปลกไปจากชุมชนในหมู่บ้านที่มีอยู่เดิม

5) ไม่มีรถประจำทางของหมู่บ้าน

6) มีบริการข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ

5.1.4.3 การดำเนินงานธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

- 1) บุคลากรขาดการจัดการที่ดี และขาดความชำนาญ
- 2) วัตถุประสงค์มีจำนวนจำกัด

5.1.4.5 การตลาดธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

- 1) โครงข่ายพันธมิตรทางธุรกิจท่องเที่ยวยังไม่มีหลากหลาย
- 2) มี 2 ช่วงเวลาเท่านั้นที่นักท่องเที่ยวนิยมมาเที่ยวในบ้านแม่กำปอง
- 3) นักท่องเที่ยวที่ไม่ได้มาเป็นหมู่คณะทำให้ชุมชนมีความยากต่อการบริการ
- 4) การประชาสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวบ้านแม่กำปองยังไม่มีหลากหลาย
- 5) การขาย ยังไม่มีโครงข่ายพันธมิตรทางธุรกิจอย่างจริงจังที่จะช่วยกันสร้างความหลากหลายในการท่องเที่ยว และเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวบ้านแม่กำปอง

5.1.5 แนวทางการจัดการที่เหมาะสมกับธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม

หลักการของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการเป็นโฮมสเตย์ของบ้านแม่กำปอง เพื่อให้ชุมชนมีอาชีพเสริมและมีรายได้จากการจัดเป็นทัวร์วัฒนธรรมแลกเปลี่ยนความรู้และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง ภายใต้จิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรมของท้องถิ่นไว้อย่างยั่งยืนตลอดไป

คณะกรรมการหมู่บ้านโดยมีพ่อหลวงเป็นหลักมีแนวคิดที่จะจัดการการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านแม่กำปอง โดยจะทำแผน/โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว โดยต้องมีชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและอนุรักษ์บ้านแม่กำปอง การจัดทำแผน/โครงการของบ้านแม่กำปองมีลักษณะเป็นภาพรวม ดังนี้ คือ

- 1) แผนรณรงค์มวลชน : โครงการสัมมนาเพื่อกำหนด "ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวหมู่บ้านแม่กำปอง"
- 2) โครงการประชุมรณรงค์ประชาชนและผู้นำชุมชน (ปาง) แม่กำปอง
- 3) แผนการพัฒนาบุคลากร : (1) โครงการอบรมยุวอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว (2) โครงการปลูกสำนึกให้เยาวชนชาวบ้านแม่กำปองรักถิ่นที่อยู่ และ (3) โครงการอบรมให้ความรู้เพิ่มเติมแก่ภาคี
- 4) แผนการส่งเสริมอาชีพหัตถกรรม : (1) โครงการส่งเสริมสินค้าของฝากสำหรับนักท่องเที่ยว และ (2) โครงการส่งเสริมสินค้าของที่ระลึกสำหรับผู้ไปเยือน
- 5) แผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ดนตรีพื้นเมือง : (1) โครงการอนุรักษ์บ้านทำด้วยไม้ของเก่าดั้งเดิม และ (2) โครงการอนุรักษ์ดนตรีไทย

- 6) แผนยกระดับมาตรฐานที่พักราคาประหยัดไฮมสเดย์
- 7) แผนการประชาสัมพันธ์ : โครงการนำสื่อมวลชนไปชมแหล่งท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กำปอง
- 8) แผนการเชื่อมโยงแม่กำปองกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
- 9) โครงการขายพลังงานไฟฟ้าอันเกิดจากพลังน้ำของน้ำแม่กำปองให้แก่การไฟฟ้าภูมิภาค

ซึ่งแผน/โครงการดังกล่าวข้างต้นจัดทำขึ้นเพื่อพัฒนาบ้านแม่กำปองและสอดคล้องกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540 - 2544) และนโยบายหลักของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ภาคผนวก ข)

นอกจากนี้ จากการศึกษาพบว่า แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของกิ่งอำเภอแม่ออน ได้เน้นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและเชิงอนุรักษ์เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวในกิ่งอำเภอแม่ออนมาพักค้างที่แม่ออนมากขึ้นนานวันขึ้น จากที่เคยเป็นหรือเคยมาแล้วไม่ค้างคืน ประกอบกับราษฎรส่วนใหญ่ของกิ่งอำเภอแม่ออนมีอาชีพรับจ้างประดิษฐ์ของที่ระลึก หรือมีอาชีพทางการเกษตรแต่ไม่มีโอกาสได้นำผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ออกมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวเลย เพราะไม่มีสถานที่แสดงหรือจำหน่ายอย่างถาวร กิ่งอำเภอแม่ออนจึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของกิ่งอำเภอแม่ออนขึ้นเพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาและหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ให้เพิ่มขึ้น จากการศึกษาพบว่า แนวทางการดำเนินงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของกิ่งอำเภอแม่ออนมีสอดคล้องกับโครงการของบ้านแม่กำปอง คือ การพัฒนาการให้บริการในส่วนของการพัฒนาสินค้า ของฝาก/ของที่ระลึก อีกทั้งนโยบายของนายอำเภอกิ่งอำเภอแม่ออนก่อให้เกิดความร่วมมือในการนำนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศไปปีนหน้าผาที่กิ่งอำเภอแม่ออน โดยทำโครงการร่วมกับถ้ำเวียงฟ้าในการปีนหน้าผาตอนเช้า จากนั้นมีโครงข่ายทำกิจกรรมไปยังหมู่บ้านธารทองและหมู่บ้านเชิงนิเวศแม่กำปอง ตลอดทั้งหมู่บ้านบริวาร (บ้านป๊อกและบ้านแม่ลาย ม่อนล้าน) อีกด้วย

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาพบว่า การดำเนินการตลาดธุรกิจบ้านพักแบบมีส่วนร่วม (ไฮมสเดย์) ของหมู่บ้านแม่กำปองเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน อันเกิดจากความสมัครใจของชุมชนในการที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542) โดยชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการตัดสินใจ การดำเนินการ ผลประโยชน์ และประเมินผล (ประธาน สุวรรณมงคล, 2528 :83) มุ่งไปสู่การร่วมมือ

ในการใช้ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว เพื่อรองรับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ทั้งในระดับนโยบาย ระดับแผน ระดับปฏิบัติ และการติดตามผลให้การแนะนำอย่างต่อเนื่อง (สมชาย สนั่นเมือง, 2541 และบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542) โดยการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์-โฮมสเตย์ได้จัดทำขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ (เมี่ยง) เนื่องจากชาวบ้านแม่กำปองมีรายได้น้อย จึงรวมตัวกันระดมความคิดเห็นในการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมา โดยมีผู้นำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง (พ่อหลวง) ซึ่งชาวบ้านให้ความศรัทธา ยอมรับ นับถือ เชื่อฟัง และร่วมกันปฏิบัติงานกับผู้นำ จนทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนในการมีส่วนร่วมจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ผสมผสานการเป็นโฮมสเตย์ โดยมีวิถีชีวิตชุมชนเป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน ซึ่งชุมชนต้องพัฒนาเสริมสร้างสมรรถนะความเข้มแข็งของตนเองให้ทัดเทียมกับพลังทำลายทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อจะไม่ให้วัฒนธรรมอันดีงามของท้องถิ่นสูญสลายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์

บ้านแม่กำปองมีศักยภาพในการรองรับได้ของพื้นที่ต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ผสมผสานการเป็นโฮมสเตย์ เนื่องจากเป็นหมู่บ้านเกษตรกรรม มีเอกลักษณ์ของตัวเองด้านการผลิตและแปรรูปเมี่ยง มีอากาศเย็นสบายตลอดปี และเป็นหมู่บ้านที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่สวยงาม บนภูเขาสูง อันเป็นแหล่งต้นน้ำ โดยชุมชนรวมตัวกันทำธุรกิจท่องเที่ยวและที่พักอย่างยั่งยืน เพื่ออนุรักษ์พื้นที่วิถีชีวิต วัฒนธรรมชุมชนล้านนา อันมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย สวยงาม แต่มีข้อจำกัดคือรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนน้อย อันเนื่องจากสภาพทางกายภาพและความเป็นโฮมสเตย์ของบ้านแม่กำปอง ซึ่งมีจำนวนบ้านพักเพียง 7 หลัง รับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 20-60 คน แต่ในขณะเดียวกันนักท่องเที่ยวประเภททัวร์ 1 วัน สามารถรับนักท่องเที่ยวได้มากถึงกว่า 200 คน ซึ่งสอดคล้องกับ มนัส สุวรรณ (2538) ที่ได้กล่าวว่า การประเมินความสำเร็จของแหล่งท่องเที่ยวต้องประเมินองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างน้อย 4 ประการ คือ 1) ความปรารถนาของผู้มาเที่ยว 2) ความสามารถในการให้บริการของนักท่องเที่ยว 3) ความสะดวกในการเดินทางและการเข้าถึง และ 4) ความสามารถที่จะรับได้ของพื้นที่ ซึ่งสามารถพิจารณาออกได้เป็น 3 ประเด็น คือ 1) ความสามารถที่จะรับได้เชิงกายภาพ 2) ความสามารถที่จะรับได้ทางสังคม และ 3) ความสามารถที่จะรับได้เชิงนิเวศ อีกทั้งยังมีงานวิจัยของ มนัส สุวรรณ (2541) ที่กล่าวถึงการจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ดีต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว คือพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้ความเติบโตไม่ก่อให้เกิดความสูญเสียด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และสังคมมากเกินไป

การจัดการด้านการตลาดของแม่กำปอง นอกจากใช้ส่วนผสมทางการตลาดการท่องเที่ยวตามแนวของ McIntosh, Goeldner, 1984) ซึ่งได้แก่ เวลา ยี่ห้อ หีบห่อ ราคา ช่องทางการ

จำหน่าย ผลิตภัณฑ์ ภาพพจน์ การโฆษณา การขาย และการประชาสัมพันธ์ ส่วนผสมการตลาดนี้เป็นการจัดการตลาดภายในหมู่บ้านเท่านั้น ซึ่งผู้ศึกษาพบว่า ส่วนผสมทางการตลาดข้างต้นยังไม่เป็นการเพียงพอต่อการจัดการด้านการตลาด เพื่อเป็นการเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดและความหลากหลายของการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงกีฬา การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ซึ่งตรงกับนโยบายของรัฐบาลในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว อีกทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวของแม่กำปองยังเื้อออำนวยความสะดวกดำเนินงานตามนโยบายดังกล่าวอีกด้วย เพื่อเพิ่มความหลากหลายให้แก่นักท่องเที่ยว เช่น กิจกรรมการปั่นหน้าผา และการขี่จักรยานเสือภูเขา และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เห็นสมควร ทั้งนี้ต้องให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนากิ่งอำเภอแม่ออนด้วย ซึ่งนโยบายดังกล่าวได้เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวในกิ่งอำเภอแม่ออนเป็นหลัก และผู้ศึกษาพบว่า บ้านแม่กำปองควรมีพันธมิตรทางการท่องเที่ยวเพื่อการจัดการด้านการตลาด โดยการประชาสัมพันธ์แก่บ้านแม่กำปอง และไม่ใช่เป็นการยากที่บ้านแม่กำปองจะสร้างพันธมิตรทางการท่องเที่ยว เพราะหมู่บ้านมีพันธมิตรทางธุรกิจมากมาย เช่น หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ น้ำพุร้อน สหกรณ์สันกำแพง ภาคเอกชน เช่น บริษัทเอราวัณ พี.ยู.ซี ทัวร์ ภาคหน่วยงาน NGO เช่น มอศ. คอยช่วยเหลือ หากหมู่บ้านนี้เป็นการร่วมมือของประชาชนจากฐานล่างอย่างแท้จริง (ประชาชนมีส่วนร่วม) เพราะหน่วยงานต่าง ๆ พร้อมให้การสนับสนุน เช่น ททท. กระทรวงสาธารณสุข กรมการปกครอง กรมพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมสหกรณ์ เป็นต้น เพราะเป็นนโยบายรัฐที่ต้องส่งเสริมซึ่งสอดคล้องกับนโยบายแนวทางการดำเนินงานของท่านรัฐมนตรีสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ผู้ดูแลกำกับหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว คือให้ชาวบ้านในชุมชนมีความเข้าใจว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศคืออะไร ชาวบ้านต้องร่วมกันประพฤติปฏิบัติได้ดีแล้วไปต่อเชื่อมโยงกับหน่วยงานของภาครัฐในระดับต่าง ๆ เช่น ในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด และระดับประเทศต่อไป

จากการศึกษาพบว่า ชาวบ้านยังไม่ได้ปฏิบัติเรื่องการปฐมนิเทศเรื่อง “แรกรับเข้าอยู่อาศัยโฮมสเตย์หรือการท่องเที่ยวในหมู่บ้านยังขาดเอกสารหลักฐานอย่างเป็นทางการ เพื่อบอกนักท่องเที่ยวว่าเรื่องใดควรทำและไม่ควรทำ (Do's and Don't ดังภาคผนวก ค) ดังนั้นควรมีเอกสารแนะนำแจกให้นักท่องเที่ยวด้วย รวมถึงคำแนะนำเรื่องการจัดกิจกรรมให้กับผู้มาเยือนที่อยู่ยาว (เกินกว่า 3 วัน) หากเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติจะมีการศึกษาในเรื่องของการเป็นอยู่ การทำอาหารไทย เรียนรู้ภาษาไทย ทั้งนี้เป็นการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันระหว่างผู้มาเยือนกับชาวบ้าน อีกกิจกรรมหนึ่งคือการแปรรูปสมุนไพรและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรควรมีการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ตามสมัยนิยม เน้นการทำให้เพิ่มมูลค่าให้สอดคล้องกับบรรจภัณฑ์ ช่องทาง

จำหน่าย โดยพืชยาสมุนไพรของบ้านแม่กำปองควรได้รับการเสนอเข้าเป็นเครือข่ายหมอเมือง
เชียงใหม่ เพื่อที่จะได้เป็นองค์กรสมาชิกเครือข่ายจะยังผลให้การดำเนินการด้านพืชยาสมุนไพรได้
รับการพัฒนาและการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกันในองค์กรสมาชิกเครือข่าย
หมอเมือง

นอกจากนี้จากการสัมภาษณ์พ่อหลวง ผู้ปฏิบัติงานโฮมสเตย์ ผู้อำนวยการพัฒนา
บริการท่องเที่ยว “คุณสมมาตร ศิริวงศ์” และคณะที่บ้านแม่กำปอง วันที่ 4 เมษายน 2544 ซึ่งเป็น
ผู้กำกับดูแลนโยบายโฮมสเตย์ พบว่า ทุกคนมีความเห็นสอดคล้องกันในเรื่องแนวทางการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวและการตลาดโฮมสเตย์ คือ ระดับหมู่บ้านต้องมีการรวมตัวกัน และมีกรรมการแบ่งหน้าที่กัน
ทำในด้านต่าง ๆ เพื่อสอดคล้องกับหน่วยงานของภาครัฐ รัฐต้องให้การสนับสนุนอยู่แล้วในระดับท้องถิ่น
คือ อบต. และสูงขึ้นโดยวิธีการคือ (1) ตั้งคณะกรรมการทำงาน ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ
และเอกชนที่เกี่ยวข้องดังนี้ หัวหน้ากิ่งอำเภอแม่ออน ผู้แทนกรมป่าไม้จากส่วนกลาง หัวหน้า
หน่วยจัดการป่าลุ่มน้ำแม่ออน-แม่ลาย ผู้ประกอบการ สมาชิกชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวและ
อนุรักษ์แม่กำปอง-ธารทอง ผู้แทนตำรวจท่องเที่ยว (ผู้แทน ททท. ทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น
ผู้แทนน้ำพุร้อน โดยการนัดประชุมหารืออย่างต่อเนื่องและประสานงานใกล้ชิด เพื่อกำหนดมาตรการ
เตรียมรับมือปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการท่องเที่ยว อันมีเป้าหมายเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
ตามแนวทางของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยหน่วยงานทุกหน่วย ทุกฝ่าย ร่วมมือกันทำตามมาตรการ
อย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิชัย อบอุ้น คือ ชุมชนที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่อง
เที่ยวเชิงนิเวศ มีการบริหาร และการมีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวกับชุมชนและรัฐ มี
ศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มากกว่ากลุ่มที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยว
เชิงนิเวศ ขาดการบริหาร ขาดการวางแผนรองรับการท่องเที่ยว และไม่มีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายทาง
การท่องเที่ยวทั้งจากชุมชนและรัฐ

จากการที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาแนวทางการพัฒนากิ่งอำเภอแม่ออน พบว่า โครงการต่าง ๆ
ของกิ่งอำเภอแม่ออนที่กำลังดำเนินการมีความสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในด้านการส่งเสริม
การท่องเที่ยวและการพัฒนาภาคบริการ ซึ่งด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้แก่ การเร่งพัฒนา
บูรณะฟื้นฟูมรดก และทรัพย์สินทางวัฒนธรรมทั้งในเขตเมืองและนอกเมืองเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวใหม่
และเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ โดยส่งเสริมการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวแห่ง
ใหม่และให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งในรูปแบบการจัดสหกรณ์การ
ท่องเที่ยวและการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว ส่วนด้านการพัฒนาภาคบริการ คือ ปรับ
ปรุงและพัฒนาปัจจัยพื้นฐานอันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพและส่งเสริมความสามารถในการแข่งขัน
และนโยบายดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับแผน/โครงการของคณะกรรมการของหมู่บ้านแม่กำปอง

และผู้นำชุมชน (พ่อหลวง) ที่ได้มีแนวคิดที่จะทำแผนและโครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว อันได้แก่ แผนรณรงค์มวลชน โครงการประชุมรณรงค์ประชาชน ผู้นำชุมชน (ปาง) แม่กำปอง แผนการพัฒนาบุคลากร แผนการส่งเสริมอาชีพหัตถกรรม แผนการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรม ดนตรีพื้นเมือง แผนยกระดับมาตรฐานที่พักราคาประหยัดโฮมสเตย์ แผนการประชาสัมพันธ์ และแผนการเชื่อมโยงแม่กำปองกับเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแผน/โครงการดังกล่าวข้างต้นจัดทำขึ้น เพื่อพัฒนาบ้านแม่กำปองและตรงกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540 - 2544) และนโยบายหลักของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.)

นอกจากนี้มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอศ.) กล่าวถึงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่าต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชน ซึ่งสรุปเป็นหลักการได้ดังนี้ "การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอีกทางเลือกที่สามารถตอบสนองการพัฒนาสู่กระบวนการพัฒนาแบบยั่งยืนได้ ภายใต้มิติ 1) ด้านสิ่งแวดล้อม 2) ด้านการเมือง 3) สังคมและวัฒนธรรม และ 4) ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเชื่อได้ว่าเป็นหนทางหนึ่งในการสร้างพลังความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนในการจัดการทรัพยากร รวมทั้งการพัฒนาไปสู่แนวทางที่ยั่งยืนประสานคู่ไปกับแนวทางการพัฒนาในกระแสดังโลก (พจนานุกรม, 2541) อย่างไรก็ตาม การจัดการสิ่งแวดล้อมสาระสำคัญที่ต้องคำนึงถึง คือ ระบบนิเวศ เนื่องจากว่าการจัดการท่องเที่ยวโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมถือเป็นการพัฒนาชนบทในอีกรูปแบบหนึ่ง หากนำความคิด มอศ. ที่กล่าวถึงการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ข้างต้นร่วมกับคำอธิบายของ มนัส สุวรรณ (2538) ที่เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทในเชิงนิเวศว่า การพัฒนาชนบทนั้นน่าจะได้ประสิทธิผลสำเร็จมากที่สุด หากกระบวนการพัฒนาเป็นการให้ความสำคัญแก่ศักยภาพเชิงนิเวศวิทยาของระบบนิเวศชนบทให้มากที่สุด เพราะศักยภาพแห่งการพัฒนาที่กล่าวถึงนั้นคือ องค์ประกอบภายในชนบทและองค์ประกอบภายนอกชนบท ซึ่งแท้จริงแล้วก็คือสิ่งเดียวกัน เพราะมีเป้าหมายเดียวกันคือ การยกระดับชีวิตของชาวบ้านให้อยู่ดีกินดี ถึงการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเฉพาะการจัดการธุรกิจที่พักแบบชุมชนมีส่วนร่วมหรือที่เรียกทั่วไปว่าโฮมสเตย์จะเป็นการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศแบบยั่งยืนและส่งเสริมให้ชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจสังคมดีขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการจัดการด้านการตลาดธุรกิจที่พัก Homestay ของแม่กำปอง ผู้ศึกษาขอเสนอเพิ่มเติมในส่วนของส่วนผสมทางการตลาดดังนี้

5.3.1 การจัดการด้านการตลาด มีดังนี้คือ

1) ด้านผลิตภัณฑ์ ควรเพิ่มความหลากหลายของการท่องเที่ยวเที่ยว โดยจัดกิจกรรมที่จักยกานเสื่อภูเขาขึ้นดอยม่อนล้าน และการปีนหน้าผาที่ถ้ำเวียงฟ้าในตอนเช้า เป็นต้น

2) ด้านการส่งเสริมการขาย ควรจัดทัศนศึกษาแก่นักศึกษา ครู-อาจารย์ และผู้ที่สนใจในกิจกรรมวาดรูปให้มาเขียนภาพในช่วงวันหยุด โดยเฉพาะในหมู่บ้านแม่กำปองมีจุดชมวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม รวมทั้งการเดินทางธรรมชาติสู่น้ำตกแม่กำปอง และกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวได้กลับมาเยือนแม่กำปองอีก นอกจากนี้ควรจัดให้มีการดำเนินงานร่วมกันกับสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ นิตยสารประเภทผจญภัย การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม หนังสือพิมพ์ เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมการท่องเที่ยวของแม่กำปอง

3) ด้านราคา ไม่ควรตั้งราคาให้บริการที่แพงในราคาที่สูงหรือต่ำจนเกินไป และไม่เก็บค่าธรรมเนียม ซึ่งแจ้งราคาของแต่ละกิจกรรมอย่างชัดเจน และในช่วงเทศกาล (วันหยุดต่าง ๆ) ควรเน้นการขายชุดกิจกรรม ทั้งกิจกรรมที่พัก อาหาร สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ โดยไม่ขายตัดราคากับที่พักแรมอื่น ๆ หรือประเภททัวร์ป่า แต่ควรสร้างขายพันธมิตรให้ทั่วประเทศ โดยการทำงานและการขายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

4) ด้านสถานที่/ช่องทางจัดจำหน่าย เพื่อเพิ่มช่องทางการจำหน่ายอาจจะเชิญดารามาพักและทำกิจกรรมการเก็บเห็ด หมักเห็ด ทำอาหารพื้นเมืองช่วงเทศกาลกับชาวบ้าน แล้วให้ดาราคอนนั้นเป็นช่องทางจัดจำหน่ายให้บ้านแม่กำปองได้ด้วย

5.3.2 การวางแผนการตลาด

1) ควรมีการวางแผนในระดับผู้นำชุมชนและคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อ

- การให้บริการที่ทำให้ลูกค้าทุกคนประทับใจและพอใจมากที่สุดภายใต้การบริการแบบชุมชนมีส่วนร่วม

- ให้ผู้มาใช้บริการเพิ่มมากขึ้นเต็มขีดความสามารถที่ชุมชนบ้านแม่กำปองจะรับได้ ซึ่งหมายถึง รายได้ที่มากขึ้น

2) ควรวิเคราะห์ ทบทวนสถานการณ์ การดำเนินงานธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมของบ้านแม่กำปอง โดย

- การตรวจสอบตลาด คือ การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายว่า ลูกค้ากลุ่มเป้าหมายของบ้านแม่กำปอง ส่วนใหญ่จะเป็นลูกค้ากลุ่มวัยรุ่น วัยเรียน ข้าราชการที่มาดูงาน และนักศึกษาที่มาทัศนศึกษาภายในจังหวัดเชียงใหม่ที่รักการท่องเที่ยวธรรมชาติแนวอนุรักษ์ ชอบการผจญภัยและมีบริการที่พักที่ดี โดยการซื้อทัวร์ผ่านบริษัททัวร์ที่จัดทำการท่องเที่ยวแนวอนุรักษ์ทั่วไป

ฉะนั้น ผู้ให้บริการบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมในหมู่บ้านแม่กำปองควรปรับปรุงหรือพัฒนาบ้านพัก/ห้องพักรรรมตา ราคาประหยัด และเพิ่มจำนวนบ้านพักในบ้านแม่กำปอง เพื่อจะได้อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวดังกล่าวได้มากขึ้น

- ทำการวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง (SWOT Analysis) โอกาส และอุปสรรคของการดำเนินธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วม เช่น

จุดแข็ง

(1) เป็นที่พักที่ชาวบ้านแม่กำปองนำทรัพยากรส่วนเกินมารับแขก หากไม่มีผู้เข้าพักหรือเข้าเข้าพักน้อยก็ยังคงดำเนินกิจกรรมธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมได้ต่อไป

(2) ภาพลักษณ์ของธุรกิจที่พักแบบชุมชนมีส่วนร่วมบ้านแม่กำปองเริ่มเป็นที่รู้จักกับบุคคลทั่วไปเรื่องโฮมสเตย์ที่สะดวก ปลอดภัย ราคาปานกลาง เหมาะที่จะพักเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมของชาวล้านนาบนภูเขาสูงที่มีอาชีพการเกษตรทำเหมือง

(3) ทำเลดี ตั้งอยู่เขตติดต่อเชียงใหม่-ลำปาง แยกจากทาดหลัก เชียงใหม่-เชียงใหม่เล็กน้อย เดินทางโดยรถยนต์ไม่เกิน 1 ชั่วโมงครึ่ง การคมนาคมสะดวก ถนนลาดยางและซีเมนต์ ถึงหมู่บ้านได้ตลอด

(4) การวางตำแหน่งของที่พักเป็นแบบโฮมสเตย์ เพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตการทำกิจกรรม ทำเหมือง ชา กาแฟ

จุดอ่อน

(1) แนวโน้มแหล่งท่องเที่ยวบ้านแม่กำปองจะเป็นที่รู้จักแพร่หลายมาก ผู้มาเยือนจะเพิ่มมากขึ้น แต่พื้นที่รองรับได้มีจำกัด เพราะชุมชนนี้พร้อมรับนักท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ได้ประมาณ 20-60 คน อีกทั้งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร มีพื้นที่ราบน้อยและยังมีความเปราะบางของธรรมชาติ ทั้งพันธุ์พืชและสัตว์

(2) ไม่มีการวางแผนด้านการตลาด

(3) ไม่มีงบประมาณ

(4) ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ด้านบริการ

(5) ขาดเทคโนโลยี

โอกาส (Opportunities)

(1) แนวโน้มของนักท่องเที่ยวต้องเดินทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มากขึ้น ฉะนั้นความต้องการของธุรกิจที่พักแบบชุมชนมีส่วนร่วมแม่กำปองยังมีอีกมาก

(2) เชียงใหม่มีชื่อเสียงดี เป็นหัวเมืองหลักของการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่รู้จักกันทั่วไปทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ยังมีตลาดต้องการสถานที่พักราคาปานกลาง และได้เที่ยวทั้งในเชิงธรรมชาติและโฮมสเตย์

3) ควรสร้างกลยุทธ์การตลาด โดยใช้การส่งเสริมการขาย ทั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในช่วงเทศกาล โดยขอความร่วมมือทั้งเอกชนและราชการ ในการให้ข้อมูลของธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนมีส่วนร่วมของบ้านแม่กำปอง รวมทั้งให้เบอร์ e-mail address เพื่อความสะดวกในการจอง

5.3.3 อื่น ๆ ได้แก่

1) กำหนดพื้นที่ใช้สอย (Zoning) เพื่อมิให้มีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของชุมชนและนักท่องเที่ยว

2) สร้างพันธมิตรทางธุรกิจกับหมู่บ้านใกล้เคียงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีการกระจายแบบรากแขนงเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสพการณ์ซึ่งกันและกัน

3) ควรมีการฝึกอบรมให้ชุมชนมีความตระหนัก หวงแหนทรัพยากรที่มีอยู่ และเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องการพัฒนาหมู่บ้านเชิงอนุรักษ์และการเป็นโฮมสเตย์ โดยผู้เชี่ยวชาญ

4) จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านเพื่อสกัดกั้นนายทุนต่างถิ่นเข้ามาซื้อที่ดินและช่วยเหลือชาวบ้านที่มีความเดือดร้อน โดยการระดมเงินออมในรูปของสหกรณ์ออมทรัพย์

5) มีการกำหนดกฎระเบียบ ข้อห้ามของนักท่องเที่ยวอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร

6) ปรับปรุง พัฒนา และแปรรูปผลิตภัณฑ์จากใบไผ่ (เมี่ยง) ให้มีความหลากหลายมากขึ้น

7) จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเสริม เช่น โครงการจักรยานเสือภูเขา การปีนหน้าผา และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มความหลากหลาย และเพิ่มวันพักในบ้านแม่กำปองของนักท่องเที่ยวให้ยาวนานขึ้น

8) รัฐควรมีมาตรการวัดศักยภาพ ความพร้อม การดำเนินงานของแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะ ๆ โดยมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำกับดูแล เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กองอนุรักษ์ เป็นต้น

9) ต้องมีการวิจัยเพื่อวัดผลการดำเนินงานของหมู่บ้านว่าเป็นไปได้จริงตามวัตถุประสงค์หรือไม่ทุกระยะ โดยให้เริ่มตั้งแต่ขณะนี้ คือ ขณะดำเนินตามโครงการเพื่อนำผลไปปรับให้ตรงตามวัตถุประสงค์

- 10) รัฐสามารถใช้หมู่บ้านแม่กำปองเป็นโครงการนำร่องขยายผลใช้กับที่อื่น ๆ ได้
- 11) จัดให้มีการรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ ชมรมรักบ้านป่าเมี่ยงแม่กำปอง แล้วยแบ่งแยกหน้าที่กันทำให้ชัดเจน พร้อมกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ ผังการบังคับบัญชา และกฎระเบียบ
- 12) ควรมีการพัฒนาพนักงานให้มีศักยภาพในการติดต่อสื่อสาร สามารถสื่อสารได้หลายภาษา และส่งเสริมให้พนักงานไปอบรมดูงานนอกสถานที่จะได้ทำความรู้ประสบการณ์ใช้งานในด้านบริการ
- 13) ควรจัดให้มีอาหารเช้าแบบง่าย ๆ ตามสากลนิยม เช่น ชา กาแฟ และเครื่องดื่มบำรุงร่างกายอื่น ๆ โดยให้บริการควบคู่กับอาหารเช้า เพื่อความสะดวกสบายแก่นักท่องเที่ยว
- 14) ควรปรับปรุงห้องพักแบบสากลบ้าง รวมตลอดทั้งเตียงนอนแบบสปริง ห้องน้ำแบบชักโครก เพื่ออำนวยความสะดวกสบายของกลุ่มที่ต้องการพักผ่อนในท่ามกลางธรรมชาติ ไม่ชอบความลำบากแต่พร้อมจ่ายแพง
- 15) ควรมีเจ้าหน้าที่ดูแลสวนหย่อม และต้นไม้ พรรณไม้ 2 ข้างทางตลอดจากกิ่งอำเภอแม่ออนผ่านทางเข้าหมู่บ้านแม่กำปอง ตลอดจนถึงน้ำตกแม่กำปอง น้ำตกแม่ลาย เพื่อความสวยงามของชุมชน
- 16) ปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในหมู่บ้านแม่กำปองให้กลมกลืนกับธรรมชาติ วิถีชีวิตดั้งเดิมให้มากที่สุด เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

5.4 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการท่องเที่ยวและพักอยู่กับชาวบ้าน (โฮมสเตย์) ทั้งนี้โดยเน้นพฤติกรรมผู้บริโภค เพศ อายุ ^{รายได้} และประเภทของนักท่องเที่ยว
- 2) ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับโครงสร้างการท่องเที่ยวประเภทโฮมสเตย์ (เช่น กฎระเบียบของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เรื่อง ที่พักขนาดเล็กต้องจดทะเบียนทำธุรกิจนี้กับหน่วยธุรกิจใดหรือไม่ และหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับข้อมูลของนักท่องเที่ยว เช่น แรงจูงใจ การจัดรายการทัวร์ ฤดูกาล ประเภทของยานพาหนะ ช่วงระยะเวลาในการท่องเที่ยว และค่าใช้จ่าย)
- 3) ศึกษากลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ใหม่ ๆ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่มีระบบเครือข่ายและเที่ยวต่าง ๆ (Tour Agency) ที่เน้นจัดทัวร์เชิงอนุรักษ์